

**КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ та ПРАВОЗНАВСТВА
МУЗЕЙ ІСТОРІЇ КРИВОРІЗЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ**

II

Історико-краєзнавчі читання

«КРИВОРІЖЖЯ: ПОГЛЯД У МИНУЛЕ...»

20 квітня 2016 року

Кривий Ріг — 2016

проза. Проте, на листопад 1941 року відносини між Д. Горбачівим та М. Пронченком загострились, що привело до заміни останнього на Б. Євтухова. Вже згадуваний Є. Стахів у своїх спогадах відзначає, що саме після доносу Д. Горбачіва криворізька поліція заарештувала М. Пронченка та секретаря редакції І. Потапенко [1, с.94]. Хоча ця версія може бути хибною адже І. Потапенко був завербований до ОУН(Б) Б. Євтуховим за наказом Д. Горбачіва [3, арк. 32]. А тому, мало вірогідно, що Д. Горбачів був причетний до знищення члена ОУН(р).

Грудень 1941 – січень 1942 року позначились хвилею арештів українських націоналістів у місті. За таких обставин Д. Горбачів полишає Кривий Ріг і повертається в Західну Україну.

Нажаль, відомостей про Дмитра Горбачіва після від'їзду з Кривого Рогу поки що не знайдено. Проте пошуки продовжуються...

ДЖЕРЕЛА та ЛІТЕРАТУРА:

1. Стахів Є. Кризь тюрми, підпілля й кордони / Є. Стахів – К.: Рада, 1995.
2. ГДА СБУ. – Ф.13. – Спр.372. – Т.1.
3. ДА СБ України, м. Дніпропетровськ. – Спр. П- 27466.
4. ДА СБ України, м. Дніпропетровськ. – Спр. П- 25362.
5. ДА СБ України, м. Дніпропетровськ. – Спр. П- 25497.
6. ДА СБ України, м. Дніпропетровськ. – Спр. П- 26558.
7. ДА СБ України, м. Дніпропетровськ. – Спр. П- 24502.– Т.1

Товстоляк Н.М.,

к.і.н., доцент

**Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»**

ОЛЬГЕРД ПЕТРОВИЧ АРТЮШЕВСЬКИЙ (1921-1992): ЖИТТЯ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Серед істориків, що викладали історію у Криворізькому педагогічному інституті, особливе місце посідає Ольгерд Петрович Артюшевський (1921-1992). Це була людина із широкими знаннями, справжній фахівець – педагог, людина високої культури, ерудиції. На його долю довелося багато трагічних подій, пов'язаних із II світовою війною та важкими післявоєнними роками. Його біографія ще мало вивчена, тому чекає на своїх дослідників. Деякі документи з архіву Криворізького

педагогічного інституту дозволяють скласти життєпис та висвітлити науково-педагогічну діяльність О. П. Артюшевського.

Ольгерд Петрович Артюшевський народився 4 червня 1921 р. у м. Койданово Мінської обл. У 1932 р. Койданово отримало нову назву – Дзержинськ, тому що у кількох десятках кілометрів у маєтку Держиново народився Ф. Е. Дзержинський. Місто, в якому пройшли дитячі роки Ольгерда Артюшевського, мало давню історію. У часи Київської Русі це було Крутогір'я, коли великий литовський князь Міндовг переміг татар під командуванням хана Койдана у битві біля містечка, воно отримало назву Койданово. У навколишніх землях залишилися руїни оборонних старих споруд, навколо історичних пам'яток існувало багато легенд та оповідань. Все це сприяло тому, що із раннього дитинства білоруський хлопчик захопився історією.

У 1938 р. він вступив до історичного факультету Білоруського державного університету. В особовому листку з обліку кадрів рукою О. П. Артюшевського записано, що із жовтня 1940 р. по червень 1941 р. він працював завучем та вчителем історії Домбровської середньої школи Чижевського району. Закінчувати університет йому довелося вже після II світової війни. З червня до листопада 1941 р. він був курсантом радіокурсів у Тбілісі, а потім до лютого 1943 був радистом у Приморській армії. Як людину, що має гуманітарну освіту, у лютому 1943 р. його було призначено політруком стрілецької роти, у серпні він після поранення лікувався у госпіталі, а потім до листопада 1945 р. воював у складі четвертої повітряної армії. Політрук О. П. Артюшевський визволяв Новоросійськ, Керч, воював у Польщі, Німеччині [1, арк. 1-2].

З грудня 1945 р. Ольгерд Петрович жив у Ленінграді, працював старшим науковим співробітником Ленінградського відділення історичного архіву. У 1946 р. закінчив Білоруський державний університет, йому було присвоєно кваліфікацію «молодшого наукового співробітника, асистента і викладача старших класів» [1, арк. 4]. З вересня 1947 р. він працював на посаді начальника відділу. Читав курс історії КПРС у педагогічному інституті імені О. І. Герцена. З листопада 1948 р. до серпня 1950 р. він працював у Виборзькому державному архіві Ленінградської області [1, арк. 8]. Можна лише припустити, чому у цей складний час він так стрімко робив кар'єру. Людині, що досконало знала українську, білоруську, польську мови, історію

Білорусі, мала відповідну кваліфікацію, довелося працювати із великим потоком цінних документів, що поступали з окупованих територій.

Зі своєю дружиною, Антоніною Василівною, вони були знайомі ще з довоєнних часів, але одружилися вони у Ленінграді. Вона перенесла блокаду, тому у 1950 р. у зв'язку із погіршенням стану її здоров'я подружжя Артюшевських виїхало до Білорусі. З 1950 до 1959 р. вони жили у стародавньому білоруському населеному пункті – Плещениці Мінської області. Ольгерд Петрович працював директором Плещеницької середньої школи, директором інтернату, завідував районним відділом народної освіти, викладав історію. Багато років він працював у Білоруських архівах, вивчав документи з історії рідного краю, Білорусі. Написав історичний нарис з історії Плещениць і Плещеницького району. Його й зараз добре пам'ятають на батьківщині.

З 1962 по 1976 роки родина Артюшевських жила у Одеській області, вони переїхали на Південь у зв'язку із погіршенням здоров'я дружини. Ольгерд Петрович працював завучем у Суворовській середній школі, директором Муравленської середньої школи. У характеристиці на вчителя О. П. Артюшевського записано: «веде науково-дослідну роботу, краєзнавчу роботу, популяризує її у Придунайській пресі..., керує місцевим відділенням товариства «Знання»...» [1, арк. 11].

У 1976 р. О. П. Артюшевський прочитав у журналі «Новий мир» об'яву про набір викладачів (із наданням житла) у Криворізькому педагогічному інституті. У вересні 1976 р. його було прийнято на посаду старшого викладача кафедри марксизму-ленінізму, з 1978 р. він завідував кафедрою. Кандидатську дисертацію Ольгерд Петрович захистив у 1982 р., у цьому ж році він отримав у Москві атестат доцента по кафедрі марксизму-ленінізму [1, арк. 26].

Ольгерд Петрович плідно працював над вивченням антикріпосної боротьби українського, білоруського та російського народу в XVII ст. Ним була опублікована монографія «Спільна антикріпосницька боротьба мас працівників Росії, України та Білорусі. Друга половина XVI-60-ті роки XVII ст.» (К., 1987). На цю тему у 1989 р. він закінчив докторську дисертацію у спеціалізованій раді Київського державного університету. У 1989 р. він був обраний на посаду професора кафедри історії КПРС, у 1990 р. – обраний на посаду професора, а у лютому 1991 р. отримав атестат професора по кафедрі політичної історії XX ст. [1, арк. 73].

Під час роботи у Криворізькому національному університеті Ольгерд Петрович працював над проблемами витоків інтернаціональної єдності українців, білорусів та росіян; багато років вдосконалював методику використання джерел при вивченні та викладанні історії, є автором методичних посібників та наукових праць, на жаль, до списку особової справи внесено лише 18 його праць [1, арк..57-59]. Ольгерд Петрович уважно вивчав історію України та Білорусі, їх стосунки. Він знаходив рідкісні документи, досконало вивчав їх

Значну увагу він приділяв пропагандистській та лекторській роботі. Як й більшість істориків радянської доби він був членом КПРС. Криворізький міський комітет надавав йому відповідальні доручення: він керував семінаром партійно-господарського активу міста, членом методичної ради та лектором. Ще з середини 40-х рр. Ольгерд Петрович був членом товариства «Знання», постійно читав лекції для різних категорій населення.

Свої професійні обов'язки він виконував бездоганно. Колеги згадують його як приклад порядності, благородства, чесності, толерантності. У нього було дві дочки, одна закінчила Криворізький педагогічний інститут.

Ветеран війни, капітан запасу О.П.Артюшевський проводив значну виховну роботу з молоддю, був заступником голови Ради ветеранів війни та праці Криворізького педагогічного інституту. Він мав 12 урядових нагород. Але у 1992 р. він помер після важкої хвороби. В біографії Ольгерда Петровича Артюшевського багато цікавих сторінок, ще більше – невідомих. Тому, на нашу думку, необхідно продовжити вивчення його життя та науково-педагогічної діяльності. Особливо цікавим залишається його робота в Білорусі у післявоєнний період, необхідно продовжити пошук його публікацій, інших матеріалів, що стосуються цієї неординарної особи.

ДЖЕРЕЛА:

1. Архів Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Особова справа: Артюшевський Ольгерд Петрович. – 01.09.1976 – 28.02.1992. – 76 арк.